

Популарна плаћена у готову.

Privredno - kulturne
Matiće
za Sjevernu Dalmaciju

Godišnja preplata za našu državu 40 din., za Ameriku 2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatno.
Primjerak 1 din.

ГЛАС

Шибеник, 15. Jануара 1931.

БРОЈ 91.

ГОДИНА III.

Vlasnik Privredno-kulturna Matica za sjev. Dalmaciju
Urednik Dr. NIKOLA SUBOTIC
Uređenje i uprava — Ulica Božidara Petranovića 16
Telefon br. 63. — Broj ček. računa 38.242.

BEZ KOMENTARA

Pokojni dr. Jovan Cvijić bio je bez sumnje najbolji poznavalac našeg naroda i naše zemlje. Naročito neke njegove umne opservacije imaju značaj pravih fotografiskih snimaka naših ljudi i naših navika. Ovom prilikom, bez komentara, svraćamo pažnju naših dalmatinskih južnjaka samo na ove Cvijićeve opservacije:

„Za sve veće poslove potrebna je jaka volja, koja nije samo momentana, impulzivna, nemirna, nestručna, koja više i odmah traži sve ili ništa, već je sposobna da godinama ide za svojim zadacima i problemima. To je ona velika izdržljivost, koja se često sreća kod kulturnih naroda. Izgleda mi da mi nemamo osobitu predispoziciju za jaku volju u ovom smislu, ili ona još nije radom pojaseva razvijena. Po promatrancima, koja sam ovda-onda grosso modo činio, u nas od 20 ljudi valjane inteligencije ima možda samo jedan s jakom voljom.“

„Mi nesrazmerno više govorimo,

nego što radimo. Mnogi imaju tu osobinu da misle da su uradili, kad su govorili. Dalje, mahom više polažu na pravo da govoru no na pravo da rade. Ja sam često pravilo opservaciju, da je mnogim našim ljudima glavno da se izgovore, a osobito da nekoga pretstavite u rđavoj svjetlosti i da naprave dosegku na njegov račun, a razuman čovjek može voditi i raspraviti stvar kako hoće — onima prvima, izgleda, nije do toga toliko stalo; glavno je da su oni riječima dosta učinili i sebe zadovoljili. Možda u tu grupu spada i to, da su mnogi naši ljudi zadovoljni, kad su ustanovili načela rada ili upravo napisali programe; zadovoljni su toliko, da poslije ne misle ozbiljno o akciji i konzenkcijama, koje su upravo sve; prvo je bez drugoga besposlica. Treba da nastupi generacija, koja će u javnom životu smatrati za blebetanje govoriti i govoriti bez prave i smisljene akcije.“

Milan M. Brkić:

Osiguranje stoke

IV.

Državna organizacija osiguranja, ima i sebe prilično jakih razloga. Ali, nasuprot ovima, mogli bi se navesti protivrazlozi. Samo, u te protivrazloge ne spadaju oni, koji se često državnom osiguranju predbacuju. Mnogo veće neprilike stvaraju njemu one loše osobine, koje svagdje prate javnu službu. Ova organizacija osiguranja ma kakva bila njena pravna forma, bila bi u suštini jedno privredno poduzeće. Njemu, istina, ne bi bio cilj ostvarivanje profit, ali bi se ipak moralno raditi po načelima privrednog poslovanja, a ne kancelarijskog. A čim bi njega organizovala država, ono bi neminovalo postalo birokratsko. Osim ovoga, ima još jedan temeljni protivrazlog. Državno osiguranje iziskivalo bi jednu veliku i široko rasprostranjenu organizaciju te mnogobrojno činovništvo. Bilo da bi se ova armija činovnika plaćala iz fonda osiguranja, a to je u početku ovog članka pretpostavljeno, bilo da bi se plaćalo iz budžetskih sredstava, ono bi gutalo jednu veliku masu novaca. U prvom slučaju, ti izdaci mogli bi isprazniti fond; u drugom, država bi nekorisno opteretila budžet. I mjesto da glavna briga bude, kako će se dovesti u ravnotežu prinosi i dužna osigurnina, imalo bi se prvenstveno starati, kako će se dobiti novac za pokriće činovničkih plaća. Cij poslovanja bio bi tada promašen. Imali bi organizaciju osiguranja, ali osiguranja ne bi bilo; seljak bi plaćao prinose, ali od toga nikakve koristi ne bi vidio. Jedno iskustvo slično ovome, mi već u našoj državi imamo.

Banovinsko osiguranje ne bi imalo ove mane u tolikoj mjeri, ali bi lišeno

bilo i prednosti, koje ima državno. U današnjoj administrativnoj organizaciji, i banovinsko osiguranje bilo bi državno osiguranje. Razlika bi bila u tome, što bi kod prvog područje poslovanja bilo manje: teritorij jedne banovine, dok bi kod drugog bilo mnogo veće: teritorij čitave države. Na ovako užoj podlozi bilo je 1923. god, obrazovano osiguranje usjeva i plodova. U svakoj oblasti bio je ustanovljen jedan zavod, a više se je oblasti moglo ujediniti i organizovati jedan zajednički zavod. Osiguranje je bilo slobodno. Između ovih oblasnih i banovinskih zavoda postoji jedna razlika. Oni prvi bili su samoupravni, ovi drugi bili bi državni. Iz ove razlike proizlazi jedna druga: samoupravna preduzeća — poznato je — bolje posluju i više uspjeha imaju nego državna.

Za banovinske zavode govorilo bi to, što su privredne prilike u jednoj banovini ujednačenje, što bi ih činovništvo bolje poznavalo, što bi se organizacija lakše sprovećala i što bi bio bolji nadzor. Ali, s druge strane, dok bi kod ovih rizika bio ograničen na jednu banovinu, dotle bi kod državnog zavoda bio razdijeljen na čitavu državu, i u toliko bi se lakše snosio. U slučaju većih stočnih zaraza, banovinski fondovi bili bi nedovoljni. Ne bi ostalo drugo, nego da država priskače u pomoć i pokriva manjak. I kog banovinskog osiguranja, ako bi ono bilo potpuno samostalno, bila bi dakle država ona, koja bi u krajnjem slučaju snosila štetu.

Ako samostalno državno ili banovinsko osiguranje nije najpogodnije, općinsko je još manje. Protiv općin-

skog osiguranja govoru još jači razlozi nego protiv banovinskog. Jer dok bi banovine još mogle provesti organizaciju, izdržavati stručno osoblje i dr., i dok tek kod većih nezgoda bile upućene na državnu pomoć, dotle općine ne bi ni to mogle. Velika je većina njih bez sredstava, bez volje i sposobnosti, a loše obavljaju i svakodnevne poslove svoje administracije, a što li bi tek onda bilo od osiguranja?

Pregled događaja u svijetu

U Španjolskoj kralj se je konačno riješio, da postavi jednu nacionalno-monarhističku koncentracionu vladu, kojoj bi bio zadatak, da sproveđe buduće parlamentarne izbore. Zato će sadanja vlada, u najskorijem vremenu otstupiti. Ministarstvo unutarnjih poslova objavilo je jedan komunikat, u kome kategorički demantira glasove, da će u čitavoj Španjolskoj buknuti štrajk.

Konferencija „Okruglog Stola“, kojoj prethodila je konačno riješenje, da postavi jednu nacionalno-monarhističku koncentracionu vladu, kojoj bi bio zadatak, da sproveđe buduće parlamentarne izbore. Zato će sadanja vlada, u najskorijem vremenu otstupiti. Ministarstvo unutarnjih poslova objavilo je jedan komunikat, u kome kategorički demantira glasove, da će u čitavoj Španjolskoj buknuti štrajk.

Između Francuske i Engleske vode se pregovori odnosno pitanja zlata. Na te pregovore javlja se u Njemačkoj Italiji i Sovjetskoj Rusiji izvjesna uznenamnost, koju štampa engleska i francuska naziva nerazumljivom, jer da je saradnja finansijska između Francuske i Engleske, kao glavnih dviju država, koje raspolažu kreditima, neophodno potrebna za uspostavljanje trgovачke i industrijske aktivnosti u Evropi i za održanje evropskog mira.

Čine se u veliko pripreme za skorašnje zasjedanje Savjeta Društva Naroda i za Odbor za proučavanje evropske unije. Na dnevnom redu Savjeta i njegovog manjinskog odbora su mnogobrojne manjinske peticije, upućene protiv vlada većine novostvorenih i proširenih država. Okuraženi diskusijom manjinskog problema na prošloj skupštini, kao i činjenicom, što će Savjetu ovog puta prethoditi njemački delegat, Kurcius manjinci su neobično agresivni. Odbor Savjeta, koji će ispitivati peticije, prije no što se iznesu pred Savjet imaće dosta posla: preko trideset njemačkih, mađarskih bugarskih, albanskih peticija biće mu stavljeno na dnevni red. Ovoliki broj peticije nije do sada nikada odjednom iznesen pred odbor. Ta okolnost navodi na mišljenje, da će se možda diskusija o manjinama razviti i na javnim sjeđnicama Savjeta. Zbog ovakove atmosfere, koja se predviđa za Savjet, nisu povoljne ni prog-

noze za rad Odbora za evropsku uniju, onakovo kakvu je predložio Briand na osnovu postojećih ugovora u miru.

Štampa javlja, da će pitanje datuma i mesta zasjedanja svjetske konferencije za razoružanje biti predmet oštре debate na postojećoj sjednici Savjeta Društva naroda. Engleska predlaže proljeće 1932.; Nijemci žele da to bude ranije. Austrija i Njemačka kandiduju Beč, Španjolska San Sebastijan, a druge bi sile htjele Brüssel. Tvrdi se pak, da iz tehničkih razloga dolazi u obzir jedino Ženeva. Vjeruje se, da će konferenciji prethoditi Dr. Beneš.

U vezi sa pretstojećom konferencijom komisije za evropska pitanja, vlada u Danskoj predlaže da se obražaju tri potkomisije, koje će se pozabaviti raznim pitanjima. Po tom predlogu, prva bi komisija proučila pitanje organizacije evropske saradnje; druga pitanja opšte politike, koja bi se morala, prije nego što se sastane Društvo Naroda, raspraviti među evropskim državama; treća bi imala da prouči pitanja ekonomске krize, koje će biti na dnevnom redu Društva Naroda, a čije je rješenje otežano ponajviše držanjem samih evropskih država.

Prethodnik grčke vlade, Venizelos, povratio se je u zemlju sa svog puta, u kome je Rim bio posljednja, ali i glavna tačka. Interesantno je, da talijanske novine nisu objavile teksta izmjenjenih zdravica u Rimu, a isto tako ništa nije saopšteno o rezultatima konferisanja g. Venizelosu sa Mussolinijem. Iz velikog broja izjava, koje je dao Venizelos, vrijedi izdvojiti jednu, da se je on u Rimu uvjerio, da mir u Evropi nije s nikakove strane ugrožen.

Carinski rat između Češke i Mađarske traje dalje i poštrava se. Vijest o ostavci českog ministra finansija, dra Englascha, nije se potvrdila.

Ministar inostranih djela Poljske, Zaleski, dao je izvještaj parlamentarnom odboru za spoljne poslove o poljskoj spoljnoj politici, u kome je kategorički pobio aluzije, koje se prave da je Poljska nemiroljubiva, pa je istakao da miroljubivi duh preovlađuje u poljskoj politici i da je Poljska spremna na miroljubivu saradnju sa drugim narodima. Ona želi da održava dobre odnose sa Njemačkom, ali se žali na neskrupoloznu njemačku propagandu protiv Poljske, koja je pokazala veliku strpljenje i veliku hladnokrvnošću. Ipak se ne može zahtijevati ljubav s jedne strane, kada na drugoj strani postoji mržnja.

Grupisanje općina

U ministarstvu unutrašnjih poslova pristupilo se izradi detaljnog projekta i plana za grupaciju općina u cijeloj zemlji. Novo grupisanje općina imalo bi se najprije provesti u Crnoj Gori, u Južnoj Srbiji i u Hrvatskoj, jer su u tim krajevima općine većinom male i siromašne. Tako bi se stvorili uvjeti za napredak i tih općina.

NOVI BANOVI

Ukazom Njegova Veličanstva Kralja od 10. o. m. na predlog g. predsjednika ministarskog savjeta i ministra unutarnjih poslova penzionisani su po molbi sa pravom na penziju koja im po zakonu pripada: gg. dr. Josip Šilović, ban savske banovine, Krsta Smiljanić, ban zetske banovine i Đorđe Nestorović, ban moravske banovine.

Ukazom Njegova Veličanstva Kralja od 10. o. na predlog g. predsjednika ministarskog savjeta i ministra unutarnjih poslova postavljeni su za bana zetske banovine, dr. Uroš Krulj, bivši ministar, za bana savske banovine dr. Ivo Perović, prvi pomoćnik ministra unutrašnjih poslova i za bana moravske banovine Jeremije Živanović, rektor Više pedagoške škole u Beogradu na raspoloženju.

О југословенском националном препорођају

I. Етнички развој југословенског народа

Још у старој постојбини с оне стране Карпата, у данашњој источној Пољској и југозападној Русији, праоци Југословена сачињавали су у васебној области хомогену етничку целину. И послје расељавања појединачних словенских племена из једничке прадомовине, југословенска племена остала су на подножју Карпата и у самим Карпатима дosta времена у заједници. У II и III столећу послије Христа повукли су и њих на југ миграциони покрети сјеверних европских народа: Сармате, Келтe и Германe. При крају IV столећа позната хунска најезда изазвала је велику сеобу европских и азијских народа, који су у густим масама нагрнули на границе римске империје. То је био нови повод да и југословенска миграција из stare постојбине у земље средњег Подунавља захвати шире дијемензије. Већ при крају V столећа допрли су Југословени у врло великом броју до сјеверних граница Балканског Полуострва и до лијеве обале средњег и доњег Дунава.

Западна половина римске империје стропотвала се под ударцима германских племена која су се као бујица разлила по њеним провинцијама. Послије пропасти велике хунске државе, која је имала средиште у степама између Дунава и Тисе, на запад су отишla и посљедња германска племена из Поду-

навља. У те испражњене земље насељле су се густе масе југословенских племена, али су убрзо потпale под власт Авара. Авари (Обри), дивљи турско-аридници, смјестише се у угарској низини испочетка као савезници, па затим као непријатељи Византије — источнога римског царства. Као раније Хуни и Германи, тако се сада Авари и Југословени у честим пљачкашким походима оборише на Византију. Нарочито при крају VI столећа велика војска Авара и Југословена провали у балканске земље, опљачка, поруши и запали многе градове и насеља, али се византijска граница на Дунаву и Сави одржа још за неко вријeme.

Када год 602 Византија повуче своје гарнизоне из балканских земаља и упути их да с осталом војском сужбија провале Персијанаца у малоземајским провинцијама, - границе на Балканском полуострву остале без одбране. Ту прилику искористише Авари и Југословени па преплавише балканске земље. Тада настрадаше и претворише се у рушевине и византijски градови у далматинском приморју (Салона, Епидaur и други).

На тај начин, од почетка VI до средине VII столећа, Југословени поступно и стално насељише источно-алпске и скоро све балканске земље. Велики број остале у Подунављу и Панонији да и даље служи Аварима и да им даје помоћ у не-престаним ратовима. Год. 626 Авари и Југословени предузеле велику најаву на Цариград, али доживијеше страховити пораз. Због тога неуспјеха, избише немири међу самим Аварима. Панонски, чешки и моравски Словени искористише ту не-прилику Авара, устанком заузимају аварски јарам и под Самом основају прву слојенску државу (627-658). Авари остале као господари само у угарској низини, у Сријему и у крају између Саве и Драве. Аварска власт преста и над балканским Југословенима.

У то доба југословенска етничка област била је много шире него данас. У VII и VIII столећу готово цијело Балканско полуострво било је преплављено југословенским насељима. Континентални балкански труп, долине Арбаније, Тесалија, Епир, Јелада и Пелепонез били су у рукама југословенских племена. Чисто грчко становништво одржа се на егейским острвима, и донекле, у приморју и у Тракији око Цариграда. Још у IX и X столећу цијела Грчка до рта Матапана сматрала се као

југословенска покрајина. Тамо се и до данас очувала стара словенска номенклатура. Исто тако, моћна југословенска маса на сјеверу, захватају је у VII столећу источни Тирол, цијelu сјеверну Корушку, горњу Штајерску, југоисточни Салцбург, јужну Горњу и Доњу Аустрију, западну Панонију, већину Приморја и сјевероисточни дио италске покрајине Венеције. Од Линца и Беча до Адрије ширила се густа југословенска маса која је угрожавала Баварску и сјеверну Италију. Посљедњи словенски трагови у аустријским земљама ишчезли су тек у XII и XIII столећу. Крајеви између Драве и Дунава били су у то доба спојни мост између јужних и западних Словена. Најзад, југословенска насеља захватају се тада и источни Банат и Ердељ, дакле крајеве да нашаје југоисточне М-ђарске и јужних Карпата.

Југословени у земљама Балканског полуострва за дugo времена нису имали већу државу већ су живјели у племенским заједницама без чвршће народне организације. Конфагурација земљишта ишла је на руку тој њиховој племенској развијености и групацији. Признавали су формалну византijску власт над собом. Од VII до X столећа Римљани и Грци звали су их обично заједничким именом Словени а њихову земљу Словенија (Славинија, Славонија). У старим руским и југословенским књигама има пуно података да су се и они сами називали Словенима а свој језик словенским. Још у XVI столећу наши протестантски писци употребљавали су то име у облику Словени (управо Словјени) као ознаку за Словенце. Поријекло и значење назива Словени научници ни до данас нису успјели да објасне. У новој постојбини рано се помињу и наша племенска имена. Име Срби први се пут помиње 822, а име Хрвати 852 године, али је поуздано утврђено да и та имена потичу из stare постојбине. Још прије досељења у балканске земље, тим именима називале су се веће групе југословенских племена. Ни њихово поријекло и значење научници још нису објаснили.

(Наставиће се) Мирко Лежањ

Prihodi na državnim željeznicama u god. 1929.

Čist ukupni prihod u 1929. g. na državnim željeznicama od prevoza putnika, prtljaga i robe iznosio je din. 2,888 726 258.

Још више дана, и најпослије, да би извршиле своју влу намјеру, приредише велики објед у кући госп. Јакова Мировића, православне вјере, који је противник римокатоличке вјере, те, пошто су обједовали, избраше за свог Ачитапу госп. Кажимира Фурлану, опћинског тајника¹⁾. Послије овог смијетног избора држали су здравице и пlesali. Па и сами парохи, као један од кардинала, пlesao је са госпођама, и викао: *Habemus Summum Pontificem*²⁾, и то где? — у кући једног шизматика, а ко? — један римокатолички парох.

Ја бих ово раније био пријавио, али сам држао, да ће овај парох бити кажњен од свога старјешине, а сада видим, да му није дата никаква

¹⁾ На обједу је био још и срчки месар Маричић.

²⁾ Evo имамо Папу.

Spisak blijnih elemenata

Ele od ono dvanaest elemenata od којих vaše bilje gradi sve svoje plodove, vi dobro poznajete samo dva, sumr i gvožđe,

— Pa kaži nam — kazaće i to deset!

Ništa, je li, lakšega? Nema ih, mislite, nego deset, pa meni lako da vam ih kažem, vama lako da upamtite — i gotov posao!

E pa izvolite; evo vam spisak svih blijnih elemenata:

I. Metaloidi.

1. Ugljik, 2. Vodik, 3. Kisik, 4. Dušik, 5. Sumpor, 6. Fosfor, 7. Kremit, 8. Hlor, 9. Metali, 10. Kalij, 11. Kalcij, 12. Magnezij,

Iz tog spiska izdvajam ona četiri važna elementa, zbog којих se земље moraju dabrati; то су: 1. Dušik, 2. Fosfor, 3. Kalij, 4. Kalcij.

Eto, sad znate svu građu, od koje se grade vaši žetveni i berbeni plovivi; znata onu, za koju se sama priroda uvijek brine, a znate i onu, koju vi morate sabirati i kupovati.

Ali šta sad pravo znate?

Znate samo nekoliko imena?

Znam, vi ste ta imena i dosad čuli, jer vam ih često, prečesto spominju; ali čuli, pa zaboravili; a ako i niste zaboravili, opet vam mala korist od toga, što pamtite ta čudna imena. Većim čudna, jer vam ta imena, najvećim dijelom, sama po sebi ništa ne kažu, ma da vas mnoga sjećaju nekih najobčnjih stvari.

E pa šta bi sad trebalo, pa da vas dobro upoznam sa svim biljnim elementima?

Zar da vam te elemente stanem opisivati: kako koji izgleda, koji je od koga teži itd?

Slušali biste, pa biste brzo zaboravili.

Ukratko, kad vi mišljaste da je na lakše, sada tek počinje najteže — sad dolazi prava muka.

„Tež. Kemija“

I. Bošnjak

Zakonski projekt o elektrifikaciji.

U ministarstvu građevina završen je zakonski projekt o elektrifikaciji cijele zemlje. Projekt će biti upućen na mišljenje prvrednim organizacijama i komorama u cijeloj državi da dadu svoje mišljenje.

Jesam li poslao preplatu?

казна. Дакле пријављујем га том ви-соком Гуверну, који ће извршити своју дужност. Не остајући ми сада друго, него да се истоме поклоним, јасам

У Дрнишу, 4. марта 1832.

Најпонизнији, најпослушнији и најоданiji слуга и поданик Л. (нечитљиво) Марин.¹⁾

Лилијенберг под 30. 4. 1832²⁾ тужбу ову спровео је шибепичком бискупу Бординију, упозоривши га на оваково недолично владање фра-тра Јукића, и препустиши његово увијавност подузимање оних мјера које он сам — бискуп — наје за овај случај најсгоднијим, и то тим више, што садашње околности³⁾ безувјетно траже, да у Дрнишу буде

¹⁾ Г. А., св. XIV., пресуд, бр. 161 / д. р.

²⁾ Ibid.

³⁾ Наиме: унијање православних.

Тужба противу фратра Јукића ради тобожњег исмијавања папе

— По списима Тајне архиве
Намјесништва далматинског —

Неки П. Марин из Дрниша упутио је 4. III. 1832. грофу Лилијенбергу, гувернеру далматинском, противу фра Антонија Јукића, пароха и изваљског наптароха (*vicario foraneo*) у Дрнишу, тужбу на италијанском језику, која у српском преводу гласи:

“Високом Ц. Кр. Гувернеру у Задру. Пријављујем високом Гувернеру неисправности, које су у овој вароши почињене, а од кога? — од двојице поглавица, т. ј. од многопштованог пароха фра Анте Јукића и госп. Фердинанда Пелегрини-а, који је био администратор овдашње претуре. Ове поглавице не само што нијесу вршиле своју дужност, него

¹⁾ Папе.

²⁾ Проту-папу.

Duvanski institut

Uprava državnih monopola namješava da u najkraće vrijeme podigne u Jugoslaviji Duvanski institut, koji će naučno ispitivati i utvrditi najbolje tipove duvana, koje mogu da proizvedu pojedini krajevi naše zemlje. Na taj će način uprava državnih monopola biti u mogućnosti, da stvari standardizovanje tipova duvana i za domaću potrošnju i za izvoz.

Tvornica Ruše obustavlja rad

Tvornica vještackog gnojiva „dušika“ Ruše kod Maribora obustavlja rad za nekoliko mjeseci, jer je slaba potrošnja, pa se gomilaju velike gotovine dušika. To je posljedica seljačke novčane krize.

Dugovi Rumunije, Bugarske i Jugoslavije

Dug Rumunije u stranoj vrijednosti: leja 148.832.186.000 ili zl. fr. 4.013.798. Na 18 mil. stanovnika opterećenje je po stanovniku 256 zl. leja.

Dug Bugarske: zl. fr. 1.554.508 000 ili 283 zl. fr. po stanovniku ($5\frac{1}{2}$ mil. stanovnika).

Dug Jugoslavije: zl. fr. 3.271.778.000 ili po stanovniku 272 zl. fr. (na 12 mil. stanovnika).

Trgovinski bilans: Rumunije uvoz oko 30, i izvoz oko 29, manjak oko milijardu leja; Bugarska uvoz oko 8, izvoz oko $6\frac{1}{2}$ manjak oko $1\frac{1}{2}$ milijardu leva; Jugoslavija uvoz oko 8, izvoz oko 6 i po, manjak oko milijardu dinara.

Nadzor nad vodama za piće

Ministar socijalne politike i narodnog zdravlja propisao je 5 ovog mjeseca pravilnik o nadzoru nad vodama za piće. Po tom pravilniku javnom nadzoru podleže: 1) vrela vode, javna ili privatna iz kojih se uzima voda za piće i domaće (kućne) potrebe za državne, samoupravne ili privatne ustanove, tvornice, preduzeća, naselja, željeznice, lade i druga prometna sretstva, hotele i gostionice; vrela vode koja su svakome pristupna, kao i vrela vode koja služe za proizvodnju suda-vode i drugih vještackih mineralnih voda ili leda; 2) sodo-vica (sodo-voda) i druge vještacke kao i prirodne mineralne vode koje dolaze u promet; 3) led koji se pravi od vode za piće, a služi za ljudsku upotrebu.

paroh primjernog vladanja u svakome pogledu.

Biskup pod 19. 5. i 2. br. 357¹⁾ u odgovoru Liilijsenbergu saopštava, da je zatражio koliko moguće iscrpljivije i vjerljive izvještaje o Jukiću, i otud doznao, da je ovaj fratar dana 6. januara 1831., naime na dan pravoslavnog Božića u društvu nekoliko drugih osoba po običaju prošlih godina odista bio na objedu kod grčko-nesjedničnog Jarkova Miovića²⁾, pošto je i ovaj također svake godine pozvan — dolazio kod njega na dan rimokatoličkog Božića. „A kad je“ — вели biskup — „vinče udarilo u lice (fra i furni del vino), i nastali lako umni razgovori — kako to biva na goabama — možda je i uči-

Pronađene kosti Isusa Hrista?

Profesor sveučilišta u Jerusalimu dr. Sukenik iznio je u berlinskom arheološkom društvu u predavanju pod naslovom „Židovski grobovi od Kristova vremena“ teoriju da jedan od pronadjenih sarkofaga kod nedavnih iskapanja kod Jerusalima možda da sadržava kosti Isusa Hrista. Sukenik izjavljuje, da je među mnogim sarkofazima poznatoga oblika našao jedan na kome je sirovim pismenima isписан: „Jeshua Bar Joseph“ (Isus Sin Josifov). Sukenik veli da je ime Isus bilo vanredno rijetko, a pogotovo u spoju sa imenom Josifovim. Ipak je Sukenik dodaо da je to doduše neoporeciva činjenica, ali da ne može tvrditi da sigurnošću da kovčeg doista sadržava ostatke Isusa Hrista i zato je u toku diskusije odbio da o tom predmetu dalje govori.

Završen je projekat o velikim javnim radovima

U ministarstvu socijalne politike od stručne komisije je završen projekt o izvođenju javnih radova u cijeloj zemlji, koji će ovih dana biti upućen na odobrenje ekonomsko-finansijskom komitetu ministara.

Ovaj projekt rađen je dogovorno sa zainteresovanim ministarstvima. Radovi su podijeljeni po banovinama i izvođiće se tako da se prvo otpočnu u najpasivnijim krajevima pojedinih banovina. Vrlo je vjeroatno da će se radovi izvoditi u prvom redu u Zetskoj i Vrbaskoj banovini.

Ovaj veliki projekat za izvođenje javnih radova u cijeloj zemlji predviđa: izgradnju puteva, melioracione radove koloniziranje, isušenje riječa i jezera, regulaciju i obezbjedu od poplava i t. d. Kredite za pojedine radove imaju da stave na raspolaženje u dogovoru i zajednicu: država, banske uprave i samoupravna tijela pojedinih krajeva, u koliko to bude moguće. Pojedini veliki radovi izvođiće se i putem ustupanja u rad privatnim licima i velikim finansijskim grupama.

Kakav treba da je živinarnik

Nije bilo davno, kad se u nas s potsmjehom govorilo o gajenju živine.

— To je ženski posao! — obično su govorili ljudi, kad bi im koji što kazivao o toj važnoj privrednoj granici.

Srećom, danas već nije tako. Gajenje živine u nas otima sve više

maha, i naši poljoprivrednici već uzimaju lijepu paru i za živinu i za jaja.

Ali, kao i u mnogim drugim privrednim radnjama, i u gajenju živine često grijesimo.

Najčešće se grijesi, što još mislimo da se živina može gojiti bez naročitih staja, bez živinarnika.

Ali razuman poljoprivrednik ne ostavlja više, da mu živina noćiva po drveću, ili gdje pod košem ili hambarom, nego i za živinu pravi naročite staje, kočine, kokošare.

Bez dobrih živinarnika ne može se ni zamisliti razumno gajenje živine.

Živinarnik ne mora biti skup i raskošan, niti mora biti uvijek zidan, ni pravilan od skupog gradiva. Može biti i od pruća opletan, ali mora biti oljepljen.

Živinarnik mora biti dosta prostran, suv, uvijek čist i bar iznutra okrećen.

Živinarnik za kokoške i čurke mora biti po podu posut čistim pijeskom, a za plovke i guske čistom krušnjicom slamom.

I ovdje je čistota pola zdravlja. Što le u živinarniku čistije, živina je toliko zdravija, a i kad oboli, lakše prebole. Zato treba slamu ili pijesak po podu često mijenjati, iznenađujući živinarnik što češće krečiti, sjedala često prati, pa po nekad venjom ili sumporom kaditi, a i karbolnom kiselom prskati.

Smetlište iz živinarnika treba oštavljati na gomilu, po dalje od živinarnika, i čuvati da se ne rastura, jer je to vrlo jako i dobro dubre za mnoge usjeve.

Živojin Dačić

Kriomčarenje duhana u Hercegovini

Kako je poznato naređenjem Uprave drž. monopole zabranjena je prodaja cigaretpapira bez paklića duhana. Ovo je učinilo, da se je povećala prodaja duhana u paklićima sa 44.000 dinara za 15 dana prošloga mjeseca, ali se je za to s druge strane povećao u nevjerojatnoj mjeri šverc cigaretognog papira, koji se prodaju po 2.50 do 3 dinara po komadu.

Pored toga švercovanja, izvjesni ljudi naručuju na kvintale tankog papira, koji prodaju pušačima, a naročito onim, koji troše eškiju i duhan. Danas ni u jednoj knjižari u Mostaru ne može se dobiti niti arka tog tankog papira jer je rasprodan ali se za to taj papir u velikim količinama od strane nekih osoba naručuje na prodaju, a svejedno služi pušaču isto kao i fini cig. papir, jer je u kvaliteti vrlo mala razlika, pa tako potpuno može

da služi za pušače svrhe. Tako se s jedne strane dobiva nešto koristi, a sa druge i nehotice omogućuje velika zarada i šverc kriomčarima.

Privred.-kulturna Matica**Članarina**

Dr. Uroš Desnica, Split Din. 200; Nikola Janković, Kistanje Din. 100.

Prilozi

Da počaste uspomenu pok. Dra Bože Kurajice priložiše; Nikola Vučinović Zlatan, Din. 20, Joso J. Vuković iz Sinja Din. 30, Dr. Kosta Dobrota iz Skradina Din. 50, Vaso Čok Din. 100. — Da počaste uspomenu pok. Marte ud. Silov, priložio je Jerko Grubišić Din. 30. — Da počasti uspomenu p. Cvjetane Dra Marčelića Porodica Jerka Grubišića Din. 50.

Preplata

Mile Bajalica, Žažvić	Din 20.—
Sava Jović, Drniš	„ 40.—
Dimititrije Snijegrovj, Nin	„ 40.—
Milan Urkalo,	
načel. Obrovac	„ 100—
Marija Bilafer Nouvelier uč.	„ 40.—
Damjan Skočić,	„ 40.—

Dva oca sa 48 sinova i kćeri

Novine javljaju, da u sjevernoj Italiji ima nekoliko ljudi, koji prestavljaju pravu rijetnost u plodnosti poroda, kojim su se odužili čovječanstvu. U Bolcanu živi neki Giovanni Gegele od 62 godine, koji je imao ukupno 21 dijete, od kojih su troje umrli, a osamnaestero su u životu. Sa prvom ženom, Anom Lamprecht, imao je sedmero djece, od kojih su petero živi i svi su općinski službenici. Sa drugom ženom, Veronikom Gruber, rođenom 1892., imao je 14 djece, od kojih je svega jedno umrlo. Najstarija od ovih ima svega 18 godina, a najmlađa mjesec dana, rodila se 13 decembra prošle godine. Od 18 ukupno žive djece desetero su muškarci, a devetero djevojke.

Drugi sretan otac je Leonardo Galter, star 61 godinu, iz okoline Merana. I on je imao dvije žene, koje su ga usrećile sa ravno 27 djece. Ali jedanaestero su pomrli, tako da su svega 16 u životu.

Listovi vele, da u sjevernoj Italiji nisu rijetki slučajevi roditelja sa 10 do 12 pa i 16 do 18 djece.

tim povodom pisao¹⁾ i stražnjom komesaru Nakiću: „Moram Vas naložiti, da načojte ohrabriti (incoraggiare) oca nadžupnika Jukića, koji je — kako sam obavještio — tako prestrašen, da je gotov, da pusti toliko spasoносно preduvećе (intimorito così che sembra quasi pronto di abbondanare la tanto salutare intrapresa).

No izgleda, da Nakić u svome načoju nije uspio, jer se o fратru Jukiću upihe trag izgubio u akcima ove Tajne arhive. Ili se je dakle, on okasio šorava posla, ili se je premjestio u koje drugo mjesto, i prihvatilo se maće spasoноснијег другog rada.

¹⁾ Г. А. св. XIv., пр. бр. 231./д. р.

2) О породici Miovića u Tajnoj arhivi Namještinstva u Zadru ima mnoštvo važnih i zanimljivih dokumenata.

3) Г. А. св. XVI., пр. бр. 56/д. р.

4) Униј.

Прото Љубо Влачић

O gojenju oraha i lješnika

Sve je manje oraha i lješke u našim krajevima a nekad ih je bilo dosta, mnogo. A manje ih je baš sad, kad su na svjetskoj pijaci njihovi plovodi najviše traženi i najviše plaćeni.

Međutim, i sad se mogu podići, i treba ih podići i gajiti u najvećim razmjerima. Orasi se mogu podići i gojiti oko željeznica i puteva u tolikom broju, da se s njih bibrani prihodi mogu u desetine i stotine milijuna dinara peti. Oni se još mogu podići kao čitave planine po urvinama, stjenovitim stranama i po položajima koji za oranicu nisu. Orah uspijeva i na dubokoj i na masnoj slovači i na suvim, krečovitim i stjenovitim mjestima. Na stjenovitoj zemlji daje najizdržljivije i najskupocjenije drvo. Orah je vrlo koristan dvostruko: obuzdava bujice, umjerava temperaturu, prečišćava vazduh, drvo je izvrsno za stolarske poslove i vrlo dobro se plaća, plodovi se jedu i zreli još nedozreli i imaju stalnu tražnju na svjetskoj pijaci, i iz osušene jezgre cijedi se izvrsno ulje, sa droždinom se hrane svinje i pernata živine, korjen, zelene ljuške, kora mladog drveta i lišće daju zatvoreno-mrku i vrlo stalnu boju, kojom se bojadaju drvo, koža, vuna itd. Sok iscjeden iz lišća i zelenih ljuški dobar je za tamanjanje insekata. — Mnoge stotine milijuna dinara naša zemlja može svake godine dobijati za orah, a kako oni rastu i uspijevaju na položajima i zemljistima koji se na drugi način ne mogu korisno upotrebiti, to je živa potreba naše narodne privrede da se žurno nastane oko obimnog razmnožavanja oraha. Država je prva pozvana da prethodi primjerom, zaslužujući orahе oko željezničke pruge, oko drumova, po urvinama i stjenovitim položajima državnim; za tim primjerom će, izvjesno, poći i okruži, rezovzi, opštine, sela, manastiri, crkve, škole i privatna lica, pa će ogromni prihodi, koji se iz klisure budu zbiral, potstati na zasadivanje toga rodnog drveta svuda, gdje se samo ono jedino i može tako korisno gajiti. I neka se iz prva zasade samo željezničke pruge i glavni drumovi orahom pa kratko vrijeme neće proći, a i selske staze će njima biti zaađene:

Ljeski, takođe, treba obratiti pažnju, jer se lješnici uvijek traže i dobro plaćaju na svjetskoj pijaci, te se s tim artiklom može voditi vrlo dobra trgovina. Krčevina je ljesku svela na minimum, a nekad je nije bilo dosta. Sad je treba ponovo podizati i gojiti po mjestima i položajima na kojima se ne bi s tolikim uspjehom moglo što drugo gojiti. Ljeska se razmnožava iz izdanaka; može da se oblagorodi kalamlijenjem. Kad sam radio u Požeškoj Podružnici i predavao poljoprivredne izložbe, izlagani su iz Dobrinj veoma krupni i vrlo dobri lješnici izabrani s ljeske gojene u vrtu.

Za zasadivanje oraha pozvana su privredna Ministerstva i Banovina. Mnogo bi tome pomogli i državni ekonomi propagandom u narodu i podizanjem orahovih sadnica radi razdavanja narodu.

A za razmnožavanje i kalamljene ljeske u prvi mah mogu mnogo učiniti vojni rasadnici, crkve, manastiri i škole. Poslije bi već i sam narod priluno o razmnožavanju i gojenju oraha i ljeske.

Dragiša Lapčević

Prijatelji širite „Glas“

Voćke i vlaga

U voćarstvu vlaga igra veliku ulogu. Upravo od toga kako koji kraj obiluje ili ne obiluje vlagom i zavisi da li će voćarstvo uspijevati ili ne.

Razumije se samo po sebi da voćke u različitoj mjeri osjećaju potrebu za vlagom. U tom pogledu moglo bi se kazati ovo:

Najmanju potrebu za vlagom pokazuju trešnje i to zbog toga što imaju dubok korijen koji uvijek pronađe vlagu. Zatim dolazi višnja, pada orahi. Kajsije već zahtijevaju malo više vlage, a još više breskve. Kruške zahtijevaju zemljiste u kome ima vlage, a tako isto i šljiva. Najveću vlagu, međutim zahtijeva jabuka.

Ali ne samo da različite vrste voćaka osjećaju različitu potrebu za vlagom, već i različite sorte jedne iste voćke, naročito kod jabuka i krušaka, različito se ponašaju prema vlagi. Uopšte, može se izvesti kao gravilo da sve sorte voćaka koje imaju veliko lišće osjećaju potrebu za većom vlagom. Potreba za vlagom raste u taktu u koliko je list deblij i mesnatiji. Prema tome tip voćaka koji su pogodne za krajeve koji ne obiluju vlagom, dakle voćke koje imaju najmanju potrebu za vlagom, odlikuju se tankim čvrstim listom koji je uz to još obično dugoljast, šljast.

Prema opitima koji su dosada vršeni u pogledu odnosa raznih voćaka i vlage, mogao bi se izvesti ovaj zaključak:

Za krajeve koji ne obiluju vlagom preporučuju se ove vrste voćaka: Kruške: Napoleonova kruška, Kolomasova jesenja kruška, Regentina, Salcburška kruška, Nagovićeva kruška. — Jabuke: Jabuka cara Aleksandra, Karmelitska Rajneta, Hebertova Rajneta, Plamenasti Kardinal.

Za krajeve koji imaju srednju vlagu preporučuju se: Kruška: kruška Jozefina fon Mešeln, Hercoginja od Angulema, Lujza od Avranša, Siva jesenja kruška, Klaps Libling. Jabuke: Ontario, jabuka žuti belfer, Baumanova Rajneta, Sva jesenja Rajneta, Jakob Lebel, Ananas Rajneta, korasta jabuka Šarlamovskin.

Za krajeve koji se smatraju kao krajevi koji obiluju vlagom, preporučuju se: Kruške: Boksova faštasta kruška, Dilova kruška, pastorská kruška, kruška pastrmka, kruška Clergo. Jabuke: zimska zlatna parmenka, London Pening, bijela zimska Kalvil, žuta plemenita jabuka, Landsbergova Rajneta.

Uopšte, svaki voćar koji se odluči da podigne nov voćnjak treba najprije najprežljivije da ispiša kakvo je zemljiste na kome misli voćnjak da podigne, pa tek onda da pristupi odabranju voćaka. Jer, kao što je već napomenuto, kod voćaka vlagu igra veliku ulogu te treba voditi računa koje se sorte zadovoljavaju malom vlagom, a koje zahtijevaju veću vlagu.

inž. F. A. Rotenberger

Trošarina na rakiju i špiritu

Ministar financija na osnovu zakona o državnoj trošarini donio je rješenje da se rakijom imaju smatrati i trošarini po nižoj stopi plaćati samo oni destilati voća, vina i vinskog koja, koji kod proizvodnje ne sadržavaju u sebi više od 60 po sto alkohola.

Destilati proizvedeni sa većom jačinom od 60 po sto imaju plaćati državnu trošarину, kao špiritu proizveden u industrijskim fabrikama špirita.

Čuvaj se tifusa!

Tifus je zarazna, priljepčiva bolest. Klica njegova je vrlo sitna. Prostim se okom ne može da vidi.

Klice tifusa ulaze u čovjeka na usta u hrani i piću. Može ih čovjek i sam unijeti u usta rukom, a mogu ih prenijeti i muhe, ako pasu na ustima čovjeku, kad spava. Klicama treba oko 14 dana vremena, dok se tako razmnože i ojačaju, da čovjeka učine bolesnim. To je inkubacija. Ako ih je čovjek mnogo прогута ili ako je otporna snaga čovjeka siaba, onda im treba kraće vrijeme. Katkad prode i 6 nedjelja, da čovjeka oboli, jer se je zarazio s malo klica ili mu je otporna snaga jača.

Bolest se polako razvija. Temperatura (toplina) se postepeno svaki dan diže, a glava boli. Na koncu prvog tjedna temperatura može da bude 40° C mjesto da ostane oko 37° C, kao što je kod drugog čovjeka. Drugog tjedna bolesti ostane temperatura visoka, bolesnik oslabi i bunca. Ljudi govore, da je udario tifus u glavu. U to vrijeme skoče po prsim, trbuhi i bedrima crvene pjede, kao od ujeda buhe. Ako ih prstima pritisnemo, nestanu. Kad prestanemo tiskati, onda se opet pojave. Bolesnik dobije proljeve. Izmetine mu postanu rijetke, svjetlo žute boje. Tek trećeg tjedna počinje temperatura polako opadati, a četvrtog tjedna, ako sve dobro prođe — bolesnik preboli. Ali treba da produži još tjedni i tjedni, dok mu se povrati potpuna snaga. Ako bolest pada po zlu, bolesnik oko trećeg ili četvrtog tjedna umre.

Ko preboli jednom tifus, obično ga više u životu ne može dobiti. Postao je imun (otoran).

Pod prijetnjom globe dužan si da prijavi seoskom starješini ili na općinu ili na srez, ako saznaš, da ko od tvojih ili bližnjih boluje od ove bolesti.

Ljubljanski velesajam

Kože divljači, neka se šalju na naslov „Divlja koža“ Ljubljana — velesajam, gdje će biti prodane za račun pošiljača na aukciji dne 26. ov. mes. Ipak neka se šalje samo dobro pripremljena roba, jer jedino ova polučuje dobre cijene. Lošu kožu nikao neće da kupi. Desio se je, da su nekoj poslali „Divljoj koži“ slabu robu, koju inače nisu mogli da prodaju. Ovim se prave nepotrebni troškovi i gubi se vrijeme. Dakle, sve dobro pripremljene kože povjerite u prodaju „Divljoj koži“, Ljubljana — velesajam.

Zašto je živini potreban pjesak

Na pitanje zašto živina treba pjeska i oštih kamenčića, odgovara nam sam proces varenja hrane kod živine. Hrana dolazi u voljku; tu su žlijedze čijim se sokovima hrana izmiješa. Odatile hrana, ako je dobro nakvašena, ide u prednji želudac, u kome se dalje priprema za stvarno svarivanje i najposlijee prelazi u mišićni želudac gdje se hrana sliti.

Da bi želudac ovo sitnjenje mogao obavljati snabdjeven je tvrdom naboranom opnom, obrazovanom od želutčane sluzokože, koja uz pomoć jakih zidnih želutčanih mišića, pjeska i kamenčića obavljaju proces varenja (smisljavaju). tvrdog zrnavlja.

Kričke 4. I. 1931.

Grom je udario u pravoslavnu crkvu ovog sela i srušio je.

Ispunila se je narodna riječ: kud će grom nego u ševaratu kuću. Jer je ova crkva bila starinska, ali male na i neugledna, tako da se nije mogla ni viditi od veličine i sjaja unjatske crkve, koja nema svojih vjernih.

Kultura ruža u Bugarskoj

Kultura ruža i ružinog ulja u Bugarskoj je jedna specijalna kultura, koja se dosada nije mogla nadomeštiti nijednom sličnom kulturom na cijelom svijetu. Što se tiče mimorisa ružinog ulja i što se tiče kvantitete proizvodnje ružinog parfema, Bugarska je jedina zemlja, kojoj do sada nema premca. Jedino u Persiji u provinciji Širas i Bešir proizvodi se ružno ulje u većem opsegu, koje zaoštaje u kvaliteti daleko iz onog u Bugarskoj. Persija proizvodi na godinu oko 400.000 kg. ružinog ulja. Podneblje i zemlja djeluje u Bugarskoj na vanredni uspjeh berbe ruža. U Bugarskoj ne uspijevaju posvuda jednako ruže. Najbolje uspijevaju u dolini Tundže sa gradom Kazanikom i u dolini Strume sa gradom Karlovo. Manje uspiješno kultiviraju se ruže oko Stare i Nove Zagore, Peštare, Plovdiva i Panadurišta. Najbolje uspijevaju ruže na jugu između gorskih kosa Balkana i Srednje Gore. Prije rata su plantaže ruža u Bugarskoj sačinjavale plohu od 8954 hektara, dok sada poslije rata broje tek 5.500 hektara. Površina kulture ruža bila je pala na samo 4.500 hektara, a sada se opet povećava, makar i razmjerno dosta polagan. Do prije prvog balkanskog rata g. 1912. proizvodilo se je u Bugarskoj oko 110.000 mtc ruža na godinu, iz čega se je dobivalo oko 667.000 bočica ulja, svaka od 5 gr. esencije. Poslije rata proizvodilo se je samo 60.000 mtc ruža sa 360.000 bočica ulja. Producija ružinog ulja je poslije rata spala za 45% . Kultura ruža bila je najviše raširena u prošloj godini oko Karlova sa 2.748 hektara, oko Kazanika sa 1.870 hektara i oko Plovdiva sa blizu 632 hektara. U Bugarskoj uzgajaju se bijele i crvene ruže, koje su znatno bolje. Ruže nisu ni velike ni lijepo, ali imaju izvanredni miris. Ruže cvatu polovinom maja, što traje oko jedan mjesec. Za 1 kg ružinog ulja treba 2500 crvenih a 4009 bijelih ruža. Kilogram crvenih ruža stoji kod producenta 13-16 leva a bijelih 8-9 leva. Kilogram ružinog ulja prodaje se u Bugarskoj od bijelih ruža za 60.000 leva a od crvenih za 100.000. Gdje ruže slabije uspijevaju, tamo se sada uvođu plantaže duhana. Do sada su seljaci i producenti pravili ružino ulje na vrlo primitivni način. Sada se uvađaju u Bugarskoj posebni strojevi za destilaciju ružinog ulja, te imade već oko 40 zadruga i privatnika koji upotrebjavaju takove moderno destilatore, dok je broj starih strojeva za destilaciju spao od 13.000 na 2.000. U Bugarskoj imade u svemu oko 42.000 ružnih polja, koja pripadaju 12.000 vlasnicima, gdje je zaposleno oko 260.000 osoba. Izvoz ružinog ulja bio je prije rata na godinu oko 480.000 kg a poslije rata je spao na polovicu. Bugarska vlada sazvala je ovaj mjesec veliku anketu u Karlovo, da se prouči pitanje što boje kultivacije ruža.

NOV ŠT' MPARIJA — Š BENIK

NIKOLA ČIKATO — Zastupnik